

PŘECHOD OD STŘEDOVĚKU K NOVOVĚKU

1. ZÁMOŘSKÉ PLAVBY, SVĚTOVÝ OBCHOD V 15. A 16. STOLETÍ

Zámořské plavby

Úvod

- téměř celé 15. a značnou část 16. století poutaly pozornost Evropanů daleké námořní plavby, jejichž cílem bylo objevit nové země nebo poznat blíže oblasti, kam noha křesťana vstupovala jen náhodně
- hlavním důvodem těchto cest byly hospodářské příčiny a od konce 14. století měla většina evropských států nedostatek drahých kovů, jejichž těžba prudce poklesla a italské městské státy (např. Benátky) vydávaly zlaté mince Arabům za nákup koření a orientálního zboží
- bankovní domy a panovníci se snažili zlaté a stříbrné mince nepouštět do oběhu a obyvatelé italských přístavních republik proto ochotně naslouchali zvěstem o pohádkově bohaté Indii, Číně a Japonsku, avšak výpravy do asijských oblastí bylo velmi nebezpečné a nákladné
- po Marku Polovi, který pobýval v Číně na konci 13. století a několika papežských diplomatech, k nim nikdo nenacházel odvahu

Pád Cařihradu a pokračování osmanské expanze

- **1453** – osmanští Turci pod vedením **sultána Mehmeda II.** dobyli Cařihrad (Istanbul) a tím se do svízelné situace dostaly Benátky a Janov
- **zaniklo Byzantské císařství**, což byl pokračovatel východořímské říše, Turci přejmenovali Cařihrad na Istanbul a hlavní křesťanský chrám Boží moudrosti přeměnili v mešity, plně ovládli východní Středomoří a zmocnili se janovských obchodních stanic v Černomoří
- na počátku 16. století získali Turci také Sýrii a Egypt, tradiční **italsko – arabské obchodní styky** byly těmito událostmi **narušeny**, protože arabští obchodníci využili situace a orientální zboží předražovali
- **Turci:**
 - turkotatarský kmen z Turkmenistánu (Mongolové)
 - od pol. 13. stol. se dostali do Malé Asie
 - r. **1301 Osman I.** založil **Osmanskou říši**
 - spoléhali se hlavně na pěchotu a lehkou jízdu
 - verbovali tzv. **janičáře** (mladí chlapci, převychované děti zajatých křesťanů, fanatičtí zabijáci)
 - od pol. 14. stol. začali útočit na Byzanc
 - největší rozsah za Mehmeda II. (al mejdan)
 - r. **1453** padla Konstantinopol
 - ovládli Středomoří, Sýrii, Egypt ⇒ zablokovali Evropě cestu k Arabům (obchodníci) X Turci (fanatičtí šířitelé islámu)
 - 2. vrchol Turků za vlády sultána **Sulejmana I.** (1520-1566) – dostal se do Maďarska, zvítězil u Moháče **1526** nad Ludvíkem Jagellonským, získal podstatnou část Uher, Turci poprvé za jeho vlády oblehli Vídeň
 - vážný neúspěch – **1571 námořní bitva u Lepanta** – Turky porazil **Don Juan de Austria** (Španěl) ⇒ skončila nadvláda Turků v Evropě
 - r. **1683 Turci vyhnáni z Vídně** a stahují se pryč z Evropy

Portugalské plavby kolem Afriky a do Indie

- podnětem plaveb byla touha portugalské šlechty po snadné kořisti v arabských severoafrických osadách, pevné řízení portugalského prince **Jindřicha Mořeplavce**, který měl na paměti prospěch královské pokladny, však vtisklo těmto výpravám příkladnou organizaci
- princ Jindřich mapy i cestopisy a radil se s učenými, jak postupovat a nejdříve musel překonat strach námořníků, že jižně od afrického mysu **Bojador** bude každá loď zničena, ale roku **1434** se jim ho podařilo obeplout a potom už portugalské plavby kolem afrického pobřeží pokračovaly téměř nerušeně, jejich hlavní cíl bylo objevit cestu kolem Afriky do Indie
- **1460** – Portugalci stanuli na pobřeží dnešní Ghany a Nigérie, do Evropy přiváželi černé otroky, zlato, africký pepř a slonovinu, ale hlouběji do nitra kontinentu se neodvažovali
- plavba **1487 – 1488** – portugalský kapitán **Bartolomeo Diaz** objevil nejj jižnější bod Afriky, který nazval **Bouřlivý mys**, ale ten byl poté portugalským králem přejmenován na **Mys dobré naděje**, neboť dával příležitost k dosažení indických břehů
- **květen 1498** - do Indie dorazil jiný portugalský mořeplavec **Vasco da Gama**, jehož výprava vzbudila zděšení mezi arabskými obchodníky, kteří tušili, že co nevidět ztratí rozhodující postavení v obchodu s kořením a orientálním zbožím
- **1512** - portugalští námořníci vstoupili na východoasijské ostrovy **Moluky**, které byly hlavním zdrojem koření a Portugalci s ním aspoň načas ovládli světový obchod, ale poté začali budovat svou koloniální říši v oblasti Sundských ostrovů a smířili se s tím, že s Japonskem a Čínou prostě soupeřit nemohou
- příčinou portugalských úspěchů byla dokonalá organizace, lidské i technické předpoklady, dobrá práce s kompasem, mapami a různými přístroji na určování polohy (astroláby a kvadranty) a svou roli sehrály i kvalitní lodi, hlavně karavely, které mohly plout po moři i proti toku velkých řek, což jim umožňovalo pronikat do vnitrozemí

Vznik španělského státu

- Portugalsko zaujímal jen menší část Pyrenejského poloostrova, jeho větší plochu zabírala v polovině 15. st. dvě velká království: **Aragonie** a **Kastilie**, předpoklad pro jejich sblížení vytvořil sňatek následníků obou trůnů, Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského
- **1479**- vytvořena dynastická unie těmito královstvími, což přivítala hlavně Kastilie, obávající se Portugalska a vedoucí s ním vleklou námořní válku
- Ferdinand a Isabela vládli v těsné součinnosti a brzy vznikly některé úřady společné pro obě království a nejznámějším z nich byla **inkvizice** (přímo pod panovníckou kontrolou)- její činnost postavena proti kacířství (hlavně Arabové a Židé)
- královští manželé totiž právě dokončovali reconquistu a zbývalo jim dobýt pouze **granadský emirát** na samém jihu Pyrenejského poloostrova
- úspěch při znovuvládnutí oblasti připisovali Španělé své oddanosti katolické víře, která je po staletí sjednocovala v boji proti Arabům – Maurům, před slídívkou inkvizice nezachránil Araby a Židy ani přestup ke katolicismu
- muslimské obyvatelstvo proto prchalo před smrtí upálením, která jim jako kacířům hrozila, do severní Afriky, načež pak byli Židé úředně vypovězeni ze země roku **1492**
- krátce předtím vjeli Isabela s Ferdinandem do Granady, reconquista skončila, ale na právní sjednocení čekaly Kastilie a Aragonie až do roku **1516** a teprve tehdy, po nástupu krále Karla Habsburského na oba uvolněné trůny, lze mluvit o vzniku Španělska

Objevení Ameriky a obeplutí

- pád Granady uspokojil královnu Isabelu Kastilskou natolik, že krátce poté dala souhlas k výpravě janovského námořníka **Kryštofa Kolumba**, který byl přesvědčen, že se dá do Indie doplout nejen kolem Afriky, ale také západním směrem a vycházel přitom z poznatku o kulatosti země; jeho výpravu tvořili 3 lodi (*Pinta*, *Niña* a vlajková loď *Santa Maria*)
- **12. 10. 1492** zakotvila expedice u jednoho z Bahamských ostrovů a Kolumbus se domníval, že stanul v asijském předpolí, a proto domorodé obyvatelstvo nazval **Indiány** - chudí a primitivní

- stejně tomu bylo na ostrovech Kuba a Hispaniola (dnešní Haiti), které výprava rovněž navštívila a o mnoho lépe nedopadly ani 3 další Kolumbovy expedice (na Malé Antily, k ústí Orinoka a do Panamy)
- až do své smrti v roce **1506** však Kolumbus zastával názor, že doplul do Asie a **nepřipouštěl si, že objevil nový světadíl**
- představitelé rodícího se Španělska si však počínali prozíravěji než Kolumbus a již v roce **1494** podepsali se zástupci Portugalska smlouvu, která určovala **sféry vlivu obou mocností**, pomyslná čára procházela ve vzdálenosti asi 2000 kilometrů západně od Kapverdských ostrovů a nově objevená území ležící na západ od této linie měla připadnout Španělsku, na východ pak Portugalsku
- roku **1500** dorazil portugalský mořeplavec **Pedro Cabral** k jihoamerickému pobřeží, mělo na novou zemi (dnešní Brazílii) nárok Portugalsko, ale ještě předtím se do objevování nových zemí zapojila také Anglie, jejíž expedice připlula na sklonku 15. století k pobřeží nynější Kanady
- na počátku 16. století už málokdo pochyboval, že Evropané objevili nový světadíl a začalo se mu říkat **Nový svět**, ale už od roku **1507** obdržel na paměť italského cestovatele a spisovatele **Ameriga Vespucciho** pojmenování **Amerika**
- dohady, zda jde opravdu o nový kontinent, skončily roku **1513**, kdy Španěl **Vasco Nuñez de Balboa** přešel Panamskou šíjí a spatřil Tichý oceán
- počínající španělská převaha na moři se potvrdila v letech **1519 - 1522**, kdy výprava, jíž velel **Fernao Magalhaes**, původem Portugalec, **obeplula svět** - tato plavba podala praktický důkaz o kulatosti Země
- **španělští dobyvatelé v Americe** - objevné výpravy otevřely Španělům cestu k ovládnutí Střední Ameriky, zvláště vyspělých indiánských říší Aztéků a Mayů na území Mexika, avšak nejprve Španělé kolonizovali Antilské ostrovy (Haiti, Kuba, Portoriko a Jamajka), odkud se vydávali na pevninu
- **1519-1521 - Hernando Cortéz** vyvrátil aztéckou říši a zmocnil se jejího bohatství
- **1532** - v Jižní Americe vyvrátil říši Inků **Francisco Pizarro**

Důsledky zámořských objevů

- plavby z 15. a 16. století velmi změnilly mapu světa a představy o něm, svět se náhle podstatně rozšířil a Evropané pochopili, že na zeměkouli netvoří většinu obyvatelstva
- na mnoha místech Ameriky, Afriky a částečně i Asie se snažili obyvatelstvo objevených území podmanit a obrátit na křesťanskou víru a zároveň usilovali přivést tyto země pod svrchovanost panovníka, jemuž sloužili
- podmaňování obyvatel a území se jim dařilo zásluhou technické vyspělosti (palné zbraně, stále lepší lodě), i když zdaleka ne v úplnosti
- rozdělení zájmových sfér mezi Portugalsko a Španělsko, potvrzené dohodou v **Zaragoze** roku **1529** (Moluky zůstaly Portugalsku a Filipíny mělo Španělsko), znamená vlastně **počátek kolonialismu**
- v průběhu 16. a 17. století se pokusila mezi koloniální mocnosti zařadit Anglie a na počátku 17. st. Nizozemí, ve všech případech se jednalo o mocné a bohaté přímořské státy, které jako 1. překonaly pozdněstředověké potíže
- evropská expanze přinášela také navázání styků s domorodci a **poznávání odlišných civilizací**, které vedly ke spolupráci a jindy ke krvavým bojům
- po objevení Ameriky se v Evropě objevila pohlavní nemoc syfilis, Indiáni zase podléhali chřipce, neštovicím nebo spalničkám
- naopak se z Ameriky dovezla řada nových plodin – brambory, kukuřice, rajčata, slunečnice, kakao, ananas i nové druhy drůbeže (krocán, perlička), Indiáni pak poznali koně, což změnilo jejich způsob života

- šíření španělštiny a portugalštiny (Amerika a Filipíny), které zde nakonec převládly a staly se úřední řečí a protože oba jazyky vznikly z latiny, říká se dosud Střední a Jižní Americe souhrnně **Latinská Amerika**
- z Ameriky plynuly do evropských přístavů drahé kovy (zlato, stříbro), perly a drahokamy, došlo ke vzrůstu cen výrobků (tzv. cenová revoluce) a ke změně hlavních artiklů dálkového obchodu, kdy se místo luxusního zboží dováželo zboží širší spotřeby (sledě, sůl, maso, máslo, obilí, sukno, atd.)
- z Číny hedvábí a porcelán, z Indie bavlna, koření a orientální výrobky, z Afriky slonovina a hlavně otroci, kteří byli dopravováni na těžké práce do Ameriky
- zámořské objevy znamenaly velké **změny v mezinárodních obchodních cestách** – hlavní obchodní trasy mezi Evropou a Amerikou přes Atlantský oceán, důležité přístavy : **Cádiz, Sevilla, Antverpy, Londýn, Lisabon, Janov a Benátky**
- styky Evropy s ostatními kontinenty vytvořily předpoklad pro budoucí propojení celého světa, vzájemné poznávání různých kultur i pro pozdější vznik tzv. **euroatlantické civilizace**

2. Západní Evropa v 16. století

ŠPANĚLSKO

- v 16. století největší evropská mocnost díky bohatství z kolonií v Americe a Asii – **španělský zlatý věk, 1516 – 1556** vládne **Karel I. Habsburský** (římský císař Karel V.) a **1556 – 1598** jeho syn **Filip II.** (nechal vystavět Escorial) – oba schopní panovníci a zastánci katolictví, silný vliv měla inkvizice pronásledující kacíře
- v zámořských koloniích genocida Indiánů – umírali v bojových střetnutích i na následky nemoci zavlečených z Evropy
- **1571** vítězství nad Turky v **námořní bitvě u Lepanta**, krátký zisk Tuniska a **1580** dočasné připojení Portugalska
- vysoké finanční výdaje vedly k postupnému hospodářskému rozvratu
- **1588** porážka španělského válečného vojska – **Armady** – v kanále La Manche od Angličanů (**Francis Drake**), ti začínají získávat na moři převahu a derou se do čela koloniálních velmocí

BOJ NIZOZEMÍ ZA SAMOSTATNOST

- formálně součást Svaté říše římské, ale během 15. století hospodářská opora Burgundska
- vzestup důležitosti přístavů (hlavně Antverp) během 16. století
- **1555 Karel V.** předal Nizozemí přímo španělské větvi Habsburků – odpor proti jejich nadvládě i kvůli rozdílnosti vyznání – většina Nizozemí kalvínská, generální místopředsedkyní **Markéta Parmská**, které radil španělsky orientovaný **kardinál Granvella**; k vyhocení poměrů došlo poté, co byl do Nizozemí vyslán k potlačení nepokojů **vévoda z Alby**, který dal popravit protihabsburské předáky a proslul krvavým terorem; národní zájmy hájili místopředsedci **Egmont** a **Hoorn**, které dal vévoda z Alby **1568** popravit
- vypukla revoluce v čele s **Vilémem Oranžským**, jeho stoupenci z nižších vrstev se nazývali **gézové (= žebráci)**, ale na jeho straně stáli i vlivní boháči, postupně se k povstání připojily i severní nizozemské provincie Holland, Zeeland, Frísko a Utrecht a v roce **1579** vytvořily **utrechtskou unii** nezávislou na Svaté říši římské i španělských Habsburcích, státním náboženstvím bylo stanoveno kalvínství, stát se oficiálně nazýval **Spojené Nizozemí** a v jeho **čele** stál **Vilém Oranžský** – když byl roku **1584** zavražděn, země se prohlásila republikou, ta pak bohatla z podnikání (nejvýznamnějším střediskem Amsterdam)
- po dlouhých bojích **1609** uzavřeno dvanáctiletí příměří, jež vypršelo **1621** – už zuřila **třicetiletá válka** a po jejím skončení **1648** muselo Španělsko samostatnost severních provincií uznat
- k protihabsburskému povstání se nepřipojily jižní provincie – **Španělské Nizozemí** (dnešní Belgie) zůstalo součástí Říše až do konce 18. století (obyvatelé byli převážně katolíci)

- v 16. století prudce stoupá cena potravin – **cenová revoluce** – kvůli dovozu drahých kovů ze zámoří a rychle rostoucímu počtu obyvatelstva (zemědělství se středověkým způsobem práce ho nedokázalo uživit, chudí odcházeli do měst a hledali uplatnění, ale často jen rozmnožili řady žebráků)
- v obdobích neúrody časté hladomory a epidemie (hlavně moru a tyfu – mor naposledy doložen **1723**), postupné zlepšování až během 18. století díky zlepšení výkonnosti zemědělství a novým plodinám, zejména bramborám
- od 16. století přebírá část péče o chudé a nemocné od církve stát (či městská rada)

3. TŘICETILETÁ VÁLKA 1618-1648, PRŮBĚH A DŮSLEDKY

PŘÍČINY VÁLKY

1. nerovnoměrný hospodářský vývoj (na jedné straně vznik manufaktur a velkých obchodních společností, růst výroby a hledání nových odbytišť; na druhé straně zvyšování feudální renty a nevolnictví, překážky rozvíjícímu se obchodu zaváděním cel)
2. úsilí zmocnit se hospodářsky výnosných území a dosáhnout přístupu do kolonií (vznik nepřátelských koalic, jádrem protihabsburské koalice Nizozemí, Francie a Anglie)
3. střetávání principu absolutistické vlády se stavovskou monarchií
4. náboženské spory (zpočátku se válka jevila jako konflikt náboženský, německá nekatolická knížata se sdružila v tzv. *Unii* pod vedením kalvinisty **Fridricha Falckého**, katolíci vytvořili *Ligu* podporovanou Habsburky)

FÁZE VÁLKY

1. válka česká 1618 – 1620
2. válka falcká 1621 – 1623
3. válka dánská 1625 – 1629
4. válka švédská 1630 – 1635
5. válka švédsko-francouzská 1635 - 1648

VÁLKA ČESKÁ

- **1617** zvolili čeští stavové za českého krále **Ferdinanda II.**, silného spojence papeže, ovlivněného španělskými příbuznými, slíbil dodržovat všechny zemské zákony
- české stavovské povstání začalo sporem o dva nekatolické kostely postavené na území katolických pánů, ti je nechali zbořit, a proto svolali *defenzoři* (ustanovení *Majestátem* Rudolfa II. jako obránci víry – po deseti ze tří stavů) zemský sněm, který se měl zabývat porušením náboženské svobody; král však nesídlil v Praze, zastupovalo ho několik místodržících – stavovská delegace vedená **Matyášem Thurnem** v hádce s nimi **23. 5. 1618** vyhodila dva z nich – **Jaroslava Bořitu z Martinic** a **Viléma Slavatu z Chlumu** – spolu s písařem **Filipem Fabriciem** z oken Pražského hradu (vyvázli bez vážnějších zranění) = *třetí pražská defenestrace*; obě strany podaly stížnost do Vídně a začaly zbrojit
- v březnu **1619** zemřel **Matyáš**, **Ferdinand** se považoval za českého krále, ale čeští stavové zvolili vládu třiceti direktorů v čele s **Václavem Vilémem z Roupova**, která měla zorganizovat vojenskou obranu království
- v létě **1619** se sešel *generální sněm* (i zástupci vedlejších zemí), který prohlásil Ferdinanda za sesazeného a českým králem zvolil **Fridricha Falckého** („zimní král“), čímž chtěl získat podporu Unie a Anglie (FF byl zetěm anglického krále), dalším spojencem mohlo být Nizozemí, kde mělo vypršet příměří se Španělskem; německá knížata však Fridricha nepodpořila, anglický král se v českém konfliktu nemínil angažovat, jen Nizozemí poslalo finanční pomoc, dalším – dost nespolehlivým – spojencem sedmihradský vévoda **Gabriel Bethlen**

- vůdce českého vojska **Thurn**, v čele vídenského generál **Buquoy**, k potyčkám docházelo v jižních Čechách už v roce 1619, ale až v **létě 1620** nabyla válka pravidelného charakteru, vojsko Habsburků postupovalo do Čech a oblehlo Prahu; **8. listopadu 1620** došlo k vojensky bezvýznamné *bitvě na Bílé hoře* – české vojsko se rozuteklo a FF opustil Prahu spolu s některými direktory a lidmi, kteří se angažovali proti Habsburkům
- po několika týdnech se uprchlíci začali vracet zpět a teprve v **únoru 1621** došlo k rozsáhlému zatýkání a konfiskaci majetku, který se dostává do rukou cizinců; vedením soudu byl pověřen **Karel z Lichtenštejna**, obžalováno bylo několik desítek osob, část byla amnestována, rozsudek smrti byl vykonán u 27 obžalovaných **21. června 1621** na Staroměstském náměstí (byl mezi nimi i katolík, 3 příslušníci vysoké šlechty: **Václav Budovec z Budova**, **Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic** a **Ondřej Jáchym Šlik**, nejvíce bylo popraveno měšťanů) – v mnoha případech byli ještě posmrtně zneuctěni, snaha zastrážit další možné odpůrce; násilná rekatolizace českých zemí – nekatolíci vypovězeni ze země
- dochází k inflaci a obrovskému růstu cen, ražena tzv. *dlouhá mince*, **1623** státní bankrot
- **1627** vydáno *Obnovené zřízení zemské* pro Čechy, o rok později pro Moravu – trůn dědičný v Habsburském rodě, povoleno pouze katolické náboženství, duchovní stav první místo na sněmu, oslabení měst (jen 1 hlas), němčina zrovnoprávněna s češtinou, uzákoněn absolutismus

VÁLKA FALCKÁ

- z vojenského hlediska méně významná; FF se odmítal vzdát titulu českého krále a hledal spojence proti Ferdinandovi (**G. Bethlen** – velmi nespolehlivý, střídavě Ferdinandovi vyhrožoval a střídavě s ním vyjednával, nakonec s ním za část Slezska podepsal příměří; nizozemští stavové, česká emigrace, povstalci na Valašsku), ten si však rychle upevnil moc – odměnil své věrné z konfiskací, z majetku popravených či emigrantů
- bavorské a španělské vojsko vpadly do Falce, FF ztratil Horní i Dolní Falc a byl zbaven kurfiřtské hodnosti (získal ji **Maxmilián Bavorský**)

VÁLKA DÁNSKÁ

- úspěchy Habsburků vyvolaly obavy Nizozemí, které se 1624 s Anglií dohodlo na společném postupu proti nim – vzniká protihabsburská koalice: Anglie, Nizozemí, Dánsko, dolnosaská knížata + podpora Francie, Sedmihradska a Osmanské říše, v čele vojska dánský král **Kristián IV.** – vojsko se dostalo až na Moravu, bylo zásobováno z Valašska, Ferdinandovi hrozil i Bethlen a Turci, Habsburkové se dostávají do tísně
- v čele habsburského vojska **Albrecht z Valdštejna**, kterému se podařilo spojence porazit a přenést válku na německé území, v **květnu 1629** byla v Lübecku podepsána mírová smlouva mezi císařem a Dánskem, dosavadní protihabsburská koalice se rozpadla, čeští emigranti se usazují v Sasku a Polsku a doufají ve zvrát politické situace, nadějí je vznik nové koalice v čele s Francií a Švédskem v roce **1630**

VÁLKA ŠVÉDSKÁ

- Švédové se báli, že po porážce Dánska a obsazení severního Německa by se Habsburkové zmocnili Pobaltí, proto **1630** vpadli přes Braniborsko a Sasko do Pomořan, v září **1631** vítězí u **Breitenfeldu** – zvrát ve válce, otevírá se jim cesta do německého vnitrozemí
- saská vojska v roce **1631** obsadila Prahu, což umožnilo dočasný návrat emigrantů, kteří se snažili na svou stranu získat Albrechta z Valdštejna (ten byl dočasně zbaven velení, ale pak znovu postaven do čela císařského vojska), v *bitvě u Lützenu 1632* padl švédský král **Gustav Adolf** a Švédové ustupují
- **1632** byl Albrecht pověřen, aby jednal se Saskem, ale on za zády císaře ještě jednal s Francií a Švédskem

- **1633** sice Albrecht porazil u slezské **Stínavy** Švédy, ale propustil všechny zajaté důstojníky i **Matyáše Thurna** → nedůvěra obou stran, **1634** jako zrádce zbaven velení a **25. 2. 1634** se svými důvěrníky zavražděn v Chebu
- **1634** sasko-švédská vojska poražena generálem **Tillym** u **Nördlingen**, ale císař nabídl Sasku příměří – za zisk obojí Lužice přislíbil saský kurfiřt **Jan Jiří** pomoc při vypuzení Švédů z říše – potvrzeno **30. 5. 1635 Pražským mírem** (=země Koruny české definitivně ztrácí Lužici)

VÁLKA ŠVÉDSKO-FRANCOUZSKÁ

- nejdelší fáze války, Francie se přidává k protihabsburské koalici, bojovalo se od Uher po Portugalsko
- nadějí českých emigrantů zůstává Švédsko – **JAK** vede jednání s královským dvorem, aby Švédové v případě vítězství nad Habsburky požadovali navrácení stavu z roku 1618
- od roku **1643** probíhala **mírová jednání** v katolickém **Münsteru** (s Francií) a protestantském **Osnabrücku** (se Švédskem)
- celou válku probíhalo povstání na Valašsku, největším úspěchem **1643** dobytí Kroměříže, Valaši zásobovali protestantská vojska, ale od roku **1644** bylo povstání likvidováno (přes 200 lidí popraveno)
- **1645** nedaleko Tábora pak došlo k nejkrvavější bitvě na našem území u **Jankova** a Švédové v čele s generálem **Torstenssonem** vpadli na Moravu, ztroskotali však na nedobytnosti města Brna (*poledne o hodinu dřív*)
- **1648** poslední vojenské akce na našem území – Švédové se pokoušejí dobýt Prahu, obsadí jen Malou Stranu a Hradčany (odvázejí velkou část Rudolfových uměleckých sbírek), druhý břeh Vltavy uhájí dobrovolnické legie
- **24. 10. 1648** končí válka **Vestfálským mírem**

Důsledky války

- Francie a Švédsko se staly velmocemi se značnými územními zisky – Francie zejména v Porýní (Mety, Toul, Verdun, část Alsaska), Švédsko kromě válečných náhrad kontrolovalo toky Odry, Labe a Vesery, čímž ovládlo významné obchodní cesty a Balt
- Sasku je potvrzeno držení Horní a Dolní Lužice
- Bavorsko získalo Horní Falc, Dolní Falc připadla synovi Fridricha Falckého
- Nizozemí a Švýcarsko definitivně uznány za samostatné státy
- Německo i Itálie nadále roztříštěné bez velké politické moci
- Habsburkům se nepodařilo vytvořit jednotnou katolickou monarchii (práva nekatolíků v Německu platila podle augspurského míru), ale upevnili svou moc v Rakousku a českých zemích – tam pokračovala rekatolizace, definitivně padly naděje emigrantů na návrat
- obrovské hospodářské škody, značný úbytek obyvatel, zvýšení roboty, znevolnění obyvatel → povstání

Boj Nizozemí za samostatnost

- v 16. století se rovinaté území na západním pobřeží Evropy probudilo k netušenému rozkvětu a týká se to především nizozemských oblastí, které byly formálně součástí Svaté říše římské
- v 1. pol. 16. st. nabyly **Antverpy** na významu při obchodování se zámořím a právě sem směřovala většina španělských lodí se zbožím z Ameriky
- **1555**- předal Karel V. jako císař Svaté říše římské Nizozemí španělské větvi Habsburků, ti byli přísní katolíci a v Nizozemí mělo přední pozice kalvínství – **odpor obyvatel proti Habsburkům splynul s odporem proti náboženským protivníkům**
- Filip II. poslal do Nizozemí k potlačení nespokojenců vévodu z Alby, který se neblaze proslavil krvavým terorem

- poté, co dal Alba popravít protihabsburské předáky, vypukla v Nizozemí **revoluce** – v čele povstalců **Vilém Oranžský**, jeho stoupenci z nižších společenských vrstev = **gézové** (to znamená francouzsky žebráci)
- **1579** – vytvořena **utrechtská unie** severními nizozemskými provinciemi (**Holland, Zeeland, Utrecht, Frísko**), která vyhlásila nezávislost na SŘŘ i španělských Habsburcích a za státní náboženství určila kalvínství
- po revoluci vznik nového státu – **Spojené Nizozemí** (nynější Nizozemí), v čele **Vilém Oranžský**, který je roku **1584** úkladně zavražděn, Spojené Nizozemí se prohlásilo republikou
- rozkvět soukromého podnikání a obchodu (hl. středisko Amsterdam) na úrovni **raného kapitalismu**
- ovšem k protihabsburskému povstání se nepřipojilo celé Nizozemí, **Jižní provincie** se od španělských Habsburků neodtrhly kvůli vyznávání katolictví, toto území se označovalo jako Španělské Nizozemí (dnešní Belgie) zůstalo součástí SŘŘ až do konce 18. století
- politický neklid po celou 2. pol. 16. století oslabil význam Antverp jako mezinárodního obchodního centra